

A nap további részében az itt mellékelt, A banda bosszúja című foglalkozást játszottuk. Ezt egyébként azóta a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ Játszószínház elnevezésű foglalkozássorozatán – kissé átszabva – kipróbáltuk, és ismét jól működött. Kiváló példa a játék kezdése arra, hogy miként teremthet erős színházi helyzetet a tanár, akár egymagában is. Jellemző az egész órára, hogy nagyon sok mindent előre megad a tanár, viszonylag szűk teret hagy a játékosoknak. Neelands célja az, hogy átlássák és megértsék a résztvevők a problémát – ebben az esetben ezt ő többre értékeli a pusztán átélésnél. Többet „tanul” az, aki rálátást nyer arra, hogy kik és miért kerülnek ilyen helyzetbe, továbbá mik a lehetséges kiutak, stratégiák egy ilyen szituációból. Ebből a szempontból az óra teljesíti a kitűzött célokat.

Bizonyos részeket azonban érdemes megváltoztatni: a tantestületi jelenetet, legalábbis magyar közegben, irreálisnak érzem, továbbá kihagytuk a 9-10. és a 11. pontot is. (Ezek azt hivatottak bemutatni, hogy nem csak Zsanettel lehet együtt érezni ebben a játékban, de mivel nagyon időigényesek, úgy döntöttünk, inkább más feladatra fordítunk több időt.)

Neelands workshopjára még egy alkalommal elmentem. Megérte, ugyanis mást csinált. A bemelegítés és az első játék nem változott, utána azonban teljesen új foglalkozás következett. Egy iskolai fogalmazás volt a kiindulópontja a kontextusépítésnek. Különböző állóképes és térfelépítő gyakorlatok következtek. Egy dél-amerikai diktatórikus állam iskoláját raktuk fel, ahol a belbiztonsági szervek iskolai dolgozatoknak kiírt versenyek segítségével próbáltak információt gyűjteni a szülőkről. Döntési helyzetbe az osztályfőnök került, a dilemmája a következő volt: segítsen-e valahogy a gyerekeknek, figyelmeztesse-e őket, hogy bajba juttathatják a szüleiket, ha igen, akkor milyen formában tegye ezt. A fórum-színház adta keretek között próbálkozhattunk különböző megoldásokkal.

Az első napon, amikor ez a játék ment, a gyerek került középpontba, elárulja-e a szüleit vagy sem. A résztvevők között nagy vita alakult ki, heves indulatokat hozott felszínre ez a probléma, illetve ennek eldönthetlensége...

Jó volt olyan nagynevű drámatanárt látni, aki kíváncsi a kritikákra, és nemcsak meghallgatja őket, hanem adott esetben hasznosítja is azokat a munkájában. Emellett számomra a legizgalmasabb az volt, ahogyan órát vezettek: a sok kifinomult óravezetői fogás mellett lenyűgözött, ahogy szerepbe léptek és szerepben működtek. Sajnos éppen ez az, amit egy írásos beszámolóban a legnehezebb visszaadni.²



Lehetőségek kérdése

Emily FitzGibbon drámaórája³

1. Bemelegítés üdvözlésekből és találkozásokból.

Párokban találjunk ki három nem-verbális üdvözlést! Legyünk kreatívak, gondoljunk régi idők, más kultúrák, különböző státuszbeliek köszönéseire! Tanítsuk meg egymásnak a köszöntést! Csináljunk belőle folyamatot – az egyik mozdulat folyjon át a másikba! Ügyeljünk, hogy változatos (kontrasztos) legyen a sorozat!

További lehetőségek:

- gyorsítsuk fel vagy lassítsuk le;
- osszuk meg az egész csoporttal;
- a párok a terem két végéből az üdvözlés-sorral közeledjenek egymáshoz, majd távolodjanak!

2. „Szeretném, ha egyedül és csöndben azon gondolkodnátok, hogy milyen különös tulajdonságot, tehetséget kaphat egy újszülött. Gondolj magadra: ha egyvalamiben nagyon tehetséges lehetnél, mi lenne az, mit választanál? Persze egy ilyen nagyszerű dolog kétélű is lehet, nemde?”

Hagyjunk időt a csoport tagjainak kitalálni és átgondolni „a tehetségüket”.

„A választott képesség a játék egy részében az általatok játszott figurában meg kell jelenjen – olyan tehetséget választatok, amit lesz kedvetek ‘működtetni’!”

² Az alábbi foglalkozásvázlatokat a szerzők engedélyével közöljük. (A szerk.)

³ Cecily O’Neill, a *Drama Worlds* szerzőjének óráját használtam fel alapanyagul ehhez a foglalkozáshoz. (A szerző)

3. Ebben a játékban, pontosan tizennyolc éves fiatalokat fogtok játszani. Mindegyikötöknek van valamilyen különös tehetsége. Egyértelmű, hogy nem jutottatok még a csúcsra, de amit csináltok, olyan dolog, ami által bekerülhettek az újságokba vagy a tévébe. Párokban tegyétek a következőt: „A” elmutogatja (némajátékban) azt, hogy ő miben tehetséges. Eközben „B” hír formájában tudósít egy olyan eseményről, amely során kiderült, hogy milyen tehetséggel rendelkezik és mekkora lehetőségek rejlenek „A”-ban. Cseréljétek! „B” mutogat, „A” fogalmazza a hírt. Osszátok meg a híreket a csoport többi tagjával!

4. A tanár szerepbe lép: „Titeket a svájci *Emberi Potenciálok Kutató Intézet* lát vendégül három hétre”. Az intézet egyik munkatársának szerepét, a vendéglátót játssza a tanár. Az épületek, a környezet, az intézet légkörét megteremtjük – az intézetet a saját biztonságunk érdekében zárták el a külvilágtól. A fiatalok azért jöttek, hogy a saját területükön tovább fejlődjenek. Mivel minden adott a különböző tehetségek gyakorlásához, a résztvevők beleegyeztek abba, hogy három hétig itt maradnak. A intézet tudósai csak a távolból szeretnék megfigyelni őket, és csak egy kis vérmintát kívánnak venni tőlük – ez persze nem kötelező.

5. „Gondolom, hogy szeretnétek pihenni a vacsora előtt, úgyhogy azt javaslom, mindenki vonuljon most vissza egy időre a szobájába, és gondolja át, hogyan is érzi magát. Elképzélhető, hogy valaki e-mailezni szeretne, vagy levelet írni, vagy a naplójába bejegyezni valamit...”
Készítsetek egy rövid monológot a saját szobátokban! A monológokat megosztjuk egymással.

6. A tanár a 4. pontbeli szerepében a nap végén összehívja a csapatot az intézet egyik termébe. Igyekszik visszajelzést kapni az első napról, végig idegesen viselkedik, végül egy fontos hírt oszt meg a résztvevőkkel: a jelenlévők mindegyike egy-egy klón (más-más eredetű klónok). Milyen további vonatkozásai, következményei lehetnek ennek?

7. „Ahogy az intézetben lévő diákok átgondolták a múltat, azon tűnődtek, hogy vajon a szüleik büntársak voltak-e vagy ártatlanok.”

Hármas csoportokba rendeződve döntsük el, hogy ki játssza a fiatalt! A többiek vegyenek fel valamilyen szerepet, pl. anya, apa, testvér stb. A fiatal most hat éves. Valami történt a családdal, s erről beszélgetnek. Csak egy mondat hangozzon el a rögtönzésben: „Miért nem hasonlítok a testvéremre?”

8. Akik a csoportban a fiatalt játszották, most váltsanak szerepet, és játsszák a tudósokat, akik 18 évvel ezelőtt eldöntötték, hogy megkeresik a szülőket. A tudósokkal félrevonulva megbeszéljük, hogy mik lehetnek a legmeggyőzőbb érvek az adott családnál. A cél az, hogy legalább egy ember aláírja a szerződést a kísérleti részvételtől. A szülők (akik nyugodtan szerepet válthatnak, ha szükséges) ezalatt újra megbeszélhetik, hogy milyen körülmények között vállalnák a részvételt a kísérletben. A tudósok ezek után megpróbálják rábeszélni a szülőket, hogy vegyenek részt a kísérletben.

9. A fiatalt játszó szereplő üljön háttal a családjának! 18 évvel később ismét az intézetben van – most tudta meg, hogy klón. Hazatelefonál. Ez előkészítetlen rögtönzés: a tanár indítja és fejezi be a telefonbeszélgetéseket azzal, hogy közeledik vagy távolodik az adott csoporttól.

10. Egész csoportos improvizáció következik, mindenki a fiatalokat játssza. Az intézetben eltöltött harmadik nap estéje a játék időpontja. A tanár szerepben vezeti a beszélgetést.

11. Három kiscsoportra szétválva – szerepből kilépve – keressünk három pozitív és három negatív „okot” (érvet ellene és mellette) a következő döntésekre: *a)* a tudósok, akik 18 évvel ezelőtt eldöntik, hogy megcsinálják ezt a kísérletet; *b)* a származtatók (a donorok), akik belementek abba, hogy a kísérlethez adják a genetikai anyagukat; *c)* a fiatalok arról, hogy akarnak-e találkozni a származtatókkal.

12. A tanár szerepben vezet egy újabb gyűlést: „A hír, amit hoztam nagyon furcsa: a tudomány továbblépett, a tudósaink kiderítették, hogy a ti genetikai anyagotok egyidős azokkal az emberekével, akiktől származik. Tudósaink bizonytalanok abban, hogy ez miként fog hatni rátok, hogy mi lesz ebből.” A tanár igyekezzen minél több reakciót kihozni a résztvevőkből.

13. Három csoportra szétválva a következő emberek rémálmaid készítsük el:

- a fiatalokét,

- a szülőkét,
- a tudósokét.

Ne felejtsek el, hogy egy rémálomban minden eltorzul!

14. Tanári narráció: „A rémálmaik mellett még a mindennapok valóságával is meg kellett küzdeniük a fiataloknak. Eljött az a nap amikor a tudósok megszervezték a klónok és az eredetik találkoztát. Három fős csoportokban (donor, fiatal, tudós) rögtönözve játsszuk el ezt az első találkozót.

15. Tanári narrációval jussunk el egy hangkollázsig, amely a játék legemlékezetesebb mondataiból épül fel. „Ismételgessük a mondatokat... és a hangok felerősödtek... majd elhalkultak... csak a kérdések maradtak meg.”

Fordította: Bethlenfalvy Ádám



A banda bosszúja

Jonathan Neelands

Ez a struktúra 8-9. osztályos diákközösségeknek szándékozik lehetőséget nyújtani arra, hogy párbeszédet indítsanak a diákok egymás közötti zaklatásáról, és a társadalmi felelősségről a zaklatók és azok áldozatai iránt.

Ahhoz, hogy hatékonyan taníthassunk és tanulhassunk ezen a kényes és fontos területen, a következő feltevézéseket kell elfogadnunk:

1. *Nincsenek egyszerű válaszok és gyors megoldások a hasonló nehézségű problémáknál. A diákokkal szemben is tisztességtelen lenne, ha másképp állítanának be a helyzetet, ők is tudják, hogy a világ tele van bonyolult és összetett problémákkal.*
2. *Az ügyről és annak összetettségéről szóló párbeszédhez a drámának kell keretet biztosítania.*
3. *A zsarolók nem zsarolókként születnek, hanem beletanulnak ebbe a szerepbe. Ezért, bizonyos értelemben, ők is „áldozatok”, akiknek meg kell érteni az életét.*
4. *A dráma nem fogja megváltoztatni a „kemény” zsarolót, mint ahogy a meggyőződéses rasszistát sem, de elmozdíthatja pozitív irányba azokat, akik az eseményeket látva kezdik azt érezni, hogy valamit tenniük kellene.*
5. *A zsarolásról szóló dráma szerkezetének tükröznie kell karakterben, kontextusban és a motivációk terén is azokat az ellentmondásokat, illetve azt az összetettséget, amely mind az életre, mind a jófajta szépirodalomra jellemző.*

Kontextus: A foglalkozás alapjául egy napilapban megjelent olvasói levél szolgált, amelyben egy 14 éves lány, Zsanett számol be arról, hogy miként zaklatja őt egy lányokból álló banda, amelyet Klára vezet. Kiderül, hogy Klára és Zsanett anyja ugyanabban a gyárban dolgoznak. Zsanett anyja az egyik gyártási egység felügyelője és lopáson érte Klára anyját, akit emiatt elbocsátottak állásából. Mindez karácsony előtt történt és Klárát az is dühíti, hogy az anyjának nincs állása, így a karácsonyi ajándéokra költhető pénze sem. Zsanett lett Klára frusztrációjának és dühének tárgya.

Az alapanyag ereje az összetettségében rejlik: nem egyszerű reprezentációja a zsarolónak és az áldozatnak. Adott a lehetőség, hogy mind az áldozat, mind a zsaroló iránt szimpátiát ébresszünk, ezzel mindkettjük helyzetének összetettségét is fokozhatjuk. Azt is vizsgálhatjuk a történet kapcsán, hogy az iskolán kívüli dolgok miként befolyásolják az iskolai életet.

Idő: 2-3 óra



I. rész: A történet kibontása

A csoport még nem tud semmit a konkrét helyzetről. Csak annyit mondunk nekik, hogy a foglalkozás egy tizenéves lányról szól, aki nehéz és fájdalmas helyzetbe került.

1. A foglalkozás az Örvény névű gyakorlat egyik változatával indul.